

ven, en den voor de rest er een boek es van moe-verschillende tsen. Het is eel genoeg en veel kunnen

H. S.

fende, aan roningen.)

ren Gods zijn.

el over dit breide, maar t de moeite : 16, deze is, die er mij t Woord, te ing van dien zoo op mijn sof ik, daar- alijk tot mij

niet te aan-

vendige stem t ook tegen armeer wordt n en feitelijk t Woord ons zelf genoeg te zekerheid e eenvoudige, ord. etuigenis des den hemel, nysticistische te licht ten- silige Schrift t.

laring? n een juist dat „mede

in dit woord

s aflegt. Dat

sede bij, die tet getuigenis n meer be-

as dit woord

ad'.

e dat eerste

re mate van

g onder de

dat Geestes-

ij dit woord

aldus voor-

mogen be-

„mede ge-

van 23 Aug.

de prediking

er gehouden

erover slecht

reformeerde

des de kwes-

t maken van

reformeerden

ad geschikte

nen houden.

(Noircarmes)

en aan dezen

t hij zelfs in

pmaken met

tuigen" komt in het Nieuwe Testament driemaal voor en wel altijd in den brief aan de Romeinen.

Daar is eerst: Romeinen 2:15: „Als die be- toonen het werk der wet geschreven in hunne harten, hun geweten medegetuigende”.

De heidenen hebben, zoo heeft de apostel ge- zegd, nog wel eenige kennis van de wet (vers 14). In vers 15 voert hij daarvoor het bewijs aan. In de eerste plaats blijkt dat uit hunne daden. In de tweede plaats legt ook hun eigen geweten daar- van getuigenis af, of zij in hun daden of in overeenstemming zijn met of ingaan tegen de wet Gods.

Er is een getuigenis van hun daden; er is een getuigenis van het geweten.

Hoe moeten wij ons nu de verhouding van dat tweërlei getuigenis denken.

Hier kan medegetuigen reeds moeilijk opgevat worden in den zin van het profane Grieksch.

Daar immers is de voorstelling deze: Daar is één en dezelfde rechter.

Voor dien éénen rechter verschijnt iemand en legt een getuigenis af.

Straks komt daar een tweede getuige en be- vestigt voor denzelfden rechter het getuigenis van den eersten door met hem mee te getuigen.

Maar het is, daar komt het hier op aan, dezelfde rechter.

Zoo nu kan het in Romeinen 2:15 niet worden opgevat.

Immers de daden der heidenen spreken tot degenen die hen, in hun leven, bezig zien.

Het geweten der heidenen spreekt tot die heidenen zelf.

Hier zijn dus twee getuigen, die ieder voor zich hetzelfde zeggen maar dan tegen verschillende rechters.

Daardoor wordt de geheele situatie anders. Ge krijgt nu deze voorstelling: niet, dat voor mij, die de heidenen bezig zie, het getuigenis hunner daden bevestigd wordt door een, voor mij, daarbij komend getuigenis hunner consciëntie (dat getuigenis kan ik immers niet hooren), maar zóó, dat het getuigenis van de daden der heidenen méér klem krijgt, doordat ik het gedragen weet door de innerlijke overtuiging dier heidenen zelf, dat zij, in hun werken, met de wet van God te doen hebben.

Met andere woorden —: het gaat hier niet over twee getuigenissen, die het een het ander aanvullen, maar het gaat hier over een medegetuigen, waardoor het eerste getuigen van karakter ver- andert en juist klem en kracht van bewijs krijgt.

Of, nog anders. Dat de werken der heidenen, werken zijn naar Gods wet, is voor mij alleen daarom zoo, omdat zij in hun werken gedragen worden door het innerlijk weten: „wij hebben met Gods wet te doen”.

Als ik een getuigenis afleg voor den rechter, dan kan dat wel versterkt worden doordat straks een ander komt, die hetzelfde zegt, maar ook al kwam die ander niet, dan bleef mijn getuigenis daarom nog evengoed staan.

Maar als het werken der heidenen niet verge- zeld ging van, niet gedragen werd door het ge- tuigenis hunner consciëntie, dan kon ik uit hun daden niet opmaken, dat de wet Gods in hun hart nog niet geheel was uitgewischt.

Het tweede getuigenis vloeit hier in het eerste in en zoo wordt het tot een getuigenis, dat kracht van bewijs heeft.

Datzelfde geldt ook voor Romeinen 9:1. Paulus zegt daar: „Ik zeg de waarheid in Christus, ik lieg niet, mijn geweten mij mede getuigenis gevende door den Heiligen Geest.”

Paulus zegt, dat het hem vreeselijk spijt en vree- selijk zeer doet, dat de Joden, zijn maagschap naar het vleesch, den Christus verworpen hebben.

Onderwijl hij dat zegt (zoo lezen wij hier) geeft

Tevergeefs hoopte men binnen Valenciennes op het ingrijpen der Edelen. Zij lieten de stad echter aan haar lot over, zoodat zij zich den 23sten Maart moest overgeven.

De Brès en De la Grange hadden nog gelegen- heid te vluchten. Eenige dagen hielden zij zich schuil in een bosch, maar ze werden door gebrek aan voedsel genoodzaakt dit bosch te verlaten.

„Zij treden een herberg binnen en bestellen een maaltijd. De herbergier opmerkzaam geworden op de kostbare kleedij van Herlin (die met hen was gevlucht en hen niet wilde verlaten), komt op de gedachte, dat hij te doen heeft met personen uit de stad, wellicht met vluchtelingen uit Valen- ciennes”. Hij waarschuwt den burgemeester van het dorp en deze laat hen gevangen nemen.

Vóór ik nu den brief laat volgen, welken Guido de Brès uit de gevangenis aan zijn gemeente schreef, geef ik nog in 'tkort den inhoud aan.

Eerst krijgen we het verhaal van zijn gevang- eneming te St.-Amand te hooren, vervolgens schrijft hij over zijn disputen in de gevangenis te Door- nik, welke ons een goeden kijk geven op dat- gene, dat hoofd en hart in dien tijd vervulde: aanbidding der heiligen, en van de maagd Maria,

zijn geweten hem mede getuigenis, dat hij dat werkelijk meent.

Hier is dus weer sprake van een mede ge- tuigen.

Maar weer datzelfde als bij Rom. 7:15.

Het eerste getuigenis is het getuigenis van Paulus tegenover de menschen, tot wie hij zich richt.

Het tweede getuigenis is het getuigenis van Paulus' geweten tegenover hemzelf.

Uitgesloten is hier dus ook weer die voorstel- ling van medegetuigen, waarbij een tweede getuigenis, een eerste getuigenis tegenover den- zelfden rechter zou bevestigen.

Hier is de zin deze: Paulus geeft getuigenis van zijn smart over Israël. Terwijl hij dat doet, zegt zijn eigen geweten hem, dat hij dat werkelijk meent. Gevolg daarvan is, dat zijn getuigenis voor zijn besef die wondere vastheid krijgt, die er hem toe brengt aan dat getuigenis den vorm te geven van het: „Ik zeg de waarheid in Christus, ik lieg niet.”

Wéér, dus, niet twee naast elkander staande, elkander aanvullende getuigenissen, maar een tweede getuigenis, invloeiende in een eerste, waar- door dat eerste zijn eigenaardig karakter krijgt.

Zoo komen wij, waar wij wezen moeten. Im- mers datzelfde verschijnsel doet zich ook aan ons op in Romeinen 8:16. De moeilijkheid, waarop men hier altijd stuit is deze, dat men daar meent te doen te hebben met twee, naast elkander staan- de, elkander bevestigende getuigenissen, die men na elkander, naast elkander hoort.

Terwijl ook hier de zin is:

„Twee in elkander vloeiende, tot één wordende getuigenissen, waarvan het tweede (getuigenis des Geestes) aan het eerste (getuigenis van mijn geest), juist zijn kracht en waarde geeft.”

Hierover nader in een volgend artikel.

D. v. D.

Calvijn over de Synodes van Lausanne en van Bern.

Na afloop der Synode van Bern schreef Calvijn aan Gryneus, Professor in Bazel, het volgende:

„Daar wij reeds genoeg ondervinding hebben van de wonderlijke en ongeloofelijke kunstgrepen des Satans, waarmee hij ons temidden van al onzen arbeid aangrijpt, heeft ons de boosaardige sluwheid van Caroli niet verrast. Wij hebben deze soort aanvallen al lang voorgevoeld en waren dus vol moed om den strijd door te zetten. Toen wij hoorden, dat wij eerst beschuldigd werden van Ariaansche ketterij en dan zelfs van Sabellianisme, heeft dat ons niet in de war gebracht, daar wij reeds tevoren voor zulke lasteringen doof waren en vast hoopten, dat zij in rook zouden vergaan.

Tot onze verdediging voerden wij aan, wat-voor de hand lag, en wat natuurlijk voor alle vromen en rechtschapenen rijkelijk voldoende kon zijn.

Want eenigen tijd tevoren hadden wij een Cate- chismus uitgegeven in de Fransche taal, waarin wij beleden, dat wij onder het Eene Wezen Gods Vader, Zoon en Heilige Geest te zamen vatten, echter zoo dat de een van den ander onderschei- den was, zoodat er geen ruimte voor verdenking overbleef... Maar toen Caroli, dat woedende beest, voortging, vroegen wij een synode aan... om onze onschuld te bewijzen... Wat de goede man aan leugens kon verzinnen, had hij in een bundel te- zamen gevat en zoo kwam hij wel toegerust als aanklager op de synode met een zak vol aanklach-

verhouding geloof en goede werken, beelden, Avondmaal, vagevuur.

Daarna vertelt hij, hoe hij van Doornik naar Valenciennes werd vervoerd en beschrijft hij het smerige kerkerhol, waarin hij opgesloten was, waarbij we het ontroerend getuigenis lezen van zijn bereidheid tot het martelaarschap, en het doel van zijn schrijven: de opbouw van de gemeente.

Ook waarschuwt en vermaant hij de broeders en draagt hij hun zijn vrouw en kinderen op.

GUY DE BRES,

thans een gevangene, en te voren dienaar des Woords en herder der gereformeerde kerk van onzen Heere Jezus Christus, welke is in de stad Valenciennes: begeert voor deze kerk genade en barmhartigheid van God den Vader, en van den Heere Jezus Christus, en een voortdurende toe- neming van geloof door de kennis van het Evan- gelie.

(Gevangenneming te St.-Amand en overbrenging naar Doornik.)

Zeër dierbare en wel-bemide broeders, te meer daar ik niet twijfel, of gij zijt thans bedroefd en terneergeslagen wegens den toestand, in welken

ten. Maar wij hebben dien heelen zak in onze wederlegging zoo goed geledigd, dat niet de ge- ringste verdenking meer overbleef... Zoo werden wij door het besluit der Synode vrijgesproken en Caroli werd onwaardig tot het predikambt ver- klaard.

Deze uitslag heeft hem echter niet verootmoe- digd, dat bewijst zijn verder brutaal optreden. Hij bracht (op de synode van Bern) zijn ouden zak nog veel meer volgepropt weer. Hij bracht weer ons belijdenisschrift mee, dat hij nu van al die andere fouten vrij achtte, maar nu had hij weer een ander punt van beschuldiging: namelijk, dat daarin Christus als „Jehovah” aangeduid wordt, die uit Zichzelve eeuwig Zijn heeft. Deze aanklacht was licht te weerleggen. Wanneer men slechts het onderscheid in 'loog vat, dat bestaat tusschen den Vader en den Zoon, zoo zeggen wij ook, dat Hij van den Vader gegeneerd is. Ziet men echter het Wezen des Zoons aan, waardoor Hij één is met den Vader, zoo kan ook, wat van God gezegd is, van Hem gezegd worden. Wat beteekent de Naam Jehovah? Wat beteekent het, wanneer tot Mozes gezegd wordt: Ik ben, die Ik ben? (Ex. 3:14).

Paulus laat Christus dit Woord spreken. Voor u en voor alle vromen behoeven wij ons niet te vermoeien om de waarheid van deze opvatting te bewijzen. Wij wilden echter de boosheid van de vervloekte lasteraars niet stilzwijgend voorbijgaan, opdat niet iets anders dan wat werkelijk aan de orde is, bij geruchte tot u zou komen. Want open- lijker kan het niet gezegd worden dan het in onze belijdenis staat: Christus is het eeuwige Woord, door den Vader van eeuwigheid gegeneerd. Er was ook niemand, die niet tevreden was, behalve Caroli alleen. De broeders verklaarden, zooals het vrouwen Dienaars van Christus betaamt, dat wij geheel ten onrechte verdacht waren gemaakt...

Tijdens de synode bracht men een officiëlen brief van Myconius... een andere van Capito... Uit beide was te lezen, dat een vreeselijk gerucht van onzen strijd allerwegen verbreid was, door sommige lieden kunstmatig aangewakkerd om den haat aller menschen tegen ons op te wekken. Dat een nietswaardig mensch met zijn ledige beuzel- lingen het zoo ver brengen kon, dat zoo vele ge- meenten een kwaden indruk van ons kregen, dat heeft ons hevig ontsteld. Want wij hielden het voor geen kleinigheid, dat onze vijanden vernamen, dat de hoofdwaarheden onder ons in discussie waren, of wanneer de gemeenten zoo iets van ons dachten. Des te meer schrokken wij daarvan, om- dat wij niet konden vermoeden, dat het zoo ver kon komen. Want wij hadden gehoopt, dat door Gods goedheid deze nietige rookwolken spoedig zouden verdwijnen en dat het booze, dat zij voor- hadden, op hun hoofd zou neerkomen.

Maar reeds begon de Hand des Heeren zich te vertoonen en Zijn kracht begon zich te openbaren om zulke dingen in 't begin uit te blusschen. De aanklager werd verbannen, wij werden geheel vrij- gesproken, niet slechts van schuld, maar ook van elke verdenking.

Hoewel Caroli nu zich beroemt, dat hij als een tweede Athanasius moet lijden om het rechte ge- loof, zoo is er toch geen gevaar, dat de wereld een Athanasius erkent, die een heiligschener is, een hoereerder en moordenaar... Wanneer wij hem zoo noemen, zeggen wij niets dan wat wij met bewijzen staven kunnen.

Dit wilde ik u in 'tkort berichten, opdat wij niet, zooals licht kan gebeuren, als afwezigen door valsche berichten van vijandig gezinde lieden on- verhoord veroordeeld worden... Ik geloof dat het er vooral op aankomt, dat deze zaak niet door duistere geruchten overdreven wordt...”

Tot zoover Calvijn.

Ondanks dit alles hebben de Zwitsersche theo- logen toch de Geneefsche beschuldigd om het ont-

het Gode behaagt, dat wij ons bevinden: Gaarne heb ik tot uwe vertroosting gewenscht om u te schrijven over dezen onzen toestand, en over den bijstand welken God ons biedt. Nadat der- halve ik en de Heer de la Grange, mijn metgezel, tezamen met Michel Herlin, zijn dienaar, en Jacques de Rieu, zijn gevangen genomen geworden, zijn wij van Kafafas naar Pilatus gevoerd gewor- den (zooals men zegt) dat is te zeggen van de eene plaats naar de andere.

De Burgemeester van Sint-Amand, die ons had gevangen genomen, leidde ons naar voornoem- de plaats, waar wij anderhalven dag verbleven. Vervolgens kwam de rechtsoverheid van Doornik ons met geweld daar vandaan slepen, zeggende, dat, indien men ons niet overleverde in hunne handen, zij de stad met den grond gelijk zouden maken.

Derhalve in hunne handen overgeleverd zijnde, werden wij met handen en voeten in de ijzers gesloten: vervolgens op een kar geworpen gelijk arme schapen, ter slachtbank bestemd: en van- daar werden wij gevoerd naar het kasteel van Doornik met een talrijk geleide van soldaten.

TH. DELLEMAN.